

non advertunt illi hanc arripientes viam, plus detrimenti proprio inferre Ordini quam ceteri hostes omnes. Et ut ad incitas eisdem redigam; alterutrum præsent. necesse est. Aut designare Ordinem debent, cuius Scriptores singuli speciali sancti Spiritus privilegio numquam errandi donati sint: quod somnium explodit his verbis. magnus P. Augustinus. *Ad quamcumque professionem te converteris, para te pati filios. Alioquin, si te non paraveris, invenies quod non sperabas, & desicies, & perturbaberis (b).* Quod alibi repetit. *Non dixi, omnem hominem esse fictum, sed OMNEM Professionem habere filias personas (c).* Aut constanter oportet, te turpiter errare, & proprium Ordinem infamiae labe aspergere, dum in eundem privatorum aberrationes, invitis etiam superis regeant; dum cuiuscumque sodalis absonam opinionem propriam faciunt Insituri; & pro eadem, veluti pro communibus aris, & locis, ad arma conclamant. Irruunt, ægmine facti, in laxarum doctrinarum oppugnatores, quibus extremam constant invidiam, & odium ceu detractoribus conciliant. Sed quæ istos cum Augustino, ut maioris pæni habeant Christi veritatem quam aliquorum Casuistarum gloriam, quoties hæc haberi abique sanioris doctrinæ detrimento nequeat. Meminerimus omnes unum non habere ducem Christum IESUM, pro cuius maiore gloria decertandum est. *Sumus enim (inquit S. Augustinus) Christiani, non Periani, non Paulini, atque adeo non Dominicani, non Franciscani, non Augustiniani, non Moliniani, quoties Christi doctrina periclitatur, sed singuli, proprii Insituti rationibus contemptis, pugnare pro Christi doctrina debemus, & contra fratres nostros errantes, si opus fuerit, calamum acuerè. Huc sane collineare conatus meos ego studui. Cuiuscumque Insituti, sive alieni, sive proprii, Probabilistas pro vitibus refutavi, nemine reclamante, præter nonnullos præstantissimæ Societatis IESU Scriptores. Hi enim, quæ contra mollioris Ethices Probabilistas, & Casuistas ducta a me sunt, in seiplos, imò in ipsam Societatem detorquere, me invito, voluerunt. Nullum non movi lapidem, non declarationibus, non protestationibus percipi, ut huic formidandæ invidiæ me subducerem. Quid quod plurima silii quædanda erant, ut vitarem maledicta, quæ vulgari numquam debuissent? Cum S. Augustino fatari possum, non pauca bona me tacuisse, ut adversarios iniquitas querelas declinarem. Cæpi non dicere bona (inquit S. Pater) cum timeo, ne dicam aliqua mala, & reprehendi consilium meum. Silii enim a bonis, & dolor meus renovatus est. A dolore quippe quadam, quem mihi inflixerant calumniatores, & reprehenses, tamquam requieverem in silentio, & cessaret dolor ille, qui factus erat a calumniatoribus; sed, ubi silii a bonis, renovatus est dolor meus. Cæpi plus dolere tacuisse me quæ dicere deberem, quam dolueram dixisse quæ dicere non deberem (d).* Verum, etsi hæc omnia præterierim, non propterea votorum meorum compos factus sum. Porro, ut nihil intentatum relinquam, quo causam meam in tuto, quoad fieri potest, collocem, Reipublicæ litterariæ patefacere obsequium, cultumque meum erga præstantissimam Societatem IESU testimonio perhibendo deliberavi.

C A P U T X I.

Sinceritate summa exscribendis sunt Auctorum sententiæ, libro, & pagina, unde decerpit sunt indicatis. P. Francisci ZECH hæc in re lapsus opportuna digressionem emendantur.

I. **A**liquorum opinio fuit, silentio prætereunda esse Auctorum, & operum, ex quibus laxæ opiniones confutandæ exscribantur, nomina, & loca, ad in-

(a) In Apolog. ad Guillelmum. (c) In Psal. XXXVI. ser. 1.
(e) In Psal. xcix. (d) In Psal. XXXVIII.

vidiam odiumque declinandum. Verum qui id sibi persuadent, incidunt in Scyllam, vitare cupientes Charibdim. Quandoquidem, si etiam tum cum Auctores, libros, & paginas, unde extractæ propositiones sunt, ego designo, me malæ fidei criminari omni arte student; quas nos evulgarent criminationes, si, his omisiss, propositiones promerem in medium? Tunc proæcto mea esse somnia, & pro ingenio ficta commenta, ad invidiam benigno Probabilissimo constandam, buccinant. Præterquamquod, ubi extant scopuli, ubi errores, ubi pereundi periculum, a quo cavere lectores valeant, admonendi sunt. Exemplis confirmanda res est. Unum, & quidem novissimum ex plurimis in medium adfero.

II. Dum hæc scribo, donarum me video libro, quem aut eiusdem Auctor P. Franciscus ZECH, aut aliqui illius collegæ ad me præter expectationem miserunt, veriti illum me non lecturum, nisi dono dedissent. Quam libentissime munus accepi, rogoque illos ut frequenter mihi eiusmodi impertiri munuscula haud dedignerent. Hanc liber, quoadmodum circiter foliis constans, præter epigraphen, quam, licet valde prolixam, integram describere interest. *Rigor moderatus doctrina pontificia circa usus a SS. D. N. BENEDICTO XIV. per Episcopos ægypticam Episcopis Italia tractatus, ab Ingolstadiensi Academia constanter assertus. Dissertatio I. inauguralis sancti rigoris specimen exhibens, quam cum annexis corollariis, Deo auspice, annuente inclito Collegio Luridico in eadem alma & catholica Bavaria Universitate Ingolstadiensi præfide P. Francisci ZECH S. I. SS. Theologie, & SS. Canonum Doctore, horumque Professore Publico, & Læis Primario, post consueta rigorosa examina, pro Licentia sumamus in utroque Iure honores consequendi, publica concentrationis subiecit Franciscus Iosephus Barib, insignis Ecclesiæ colleg. ad S. Cyriacum Wissensteige Canon. Capit. I. U. Cand. mense Decembri MDCCXLVII. Ingolstadii typis Ioannis Pauli Schlegel Typographi Academem. Ex concinno nitidoque prospectu ordinem, perpicuitatem, formamque universi ædificii colligas, lector, velim.*

III. Si otio abundarem, loqui pauca de hoc titulo vellem. Sciscitarem; cur doctrina pontificia, cuius proprietas veritas est, rigoris moderati nomenclatura insignitur? Quid præterunt illa sancti rigoris specimen? Non amplius inquiritur, vera ne doctrina sit, an falsa; sed an rigida, vel benigna, probabilis, vel improbabilis? Si durus sermo sit, & rigidus; ideo ne falsus? Si benignus, & dulcis; ideo ne verus? Sed aliis hæc enucleanda relinquo: & duo tantum quæ contra me in hoc suo opere R. P. Zech scribit, prudentum iudicio submitto. Primum est in Prefatione (a). *Ut motus hæc in re studium ponam, persuasit ingens tandem quæ in perlegendis Tractatibus Concinians perserendum fuit, in quibus ordo nullus, sed mera confusio misceat omnia: eademque singulis fere paginis repetita, dolenda temporis, & chartarum pernicie, ut nefestam, an seria mente approbator Concinians Commentarii delectationem legentium præfertit. Quorundam libri similes videntur turbido, & ex intimis recessibus agitato vortitii, ubi quæ semel arrepta sunt, eadem semper magno impetu revolvuntur, novis solummodo conviciis spinis CONSURCAT A. Audistim? Professoris primarii Ingolstadiensis urbanissimam, atque comissimam scribendi formam? Hæc ne benignitatis, & moderations regula, quæ vel in labelactandis ipsis Casuistarum erratis desiderantur? Totus doleo R. P. Zech vicem in perlegendis libris meis. Sed quis Reverentiam suam coegit, ut tantum tædii, tantumque stomachi ex conspurcatis foliis commovet periculum subiret? Id me solatur, quod innocens ego a tanto malo sim. Illud Republica litteraria mirabitur, quod opera mea, indigesta, confusa, huicula, ad arma provocent tot Collegas suos, & Trivultianos in Gallia, & Bollandianos in Belgio, & Bavaros in Germania, & Longobardos in Italia. Si ego imprudenter, dolenda temporis, & chartarum pernicie, libros edo vix eorum contempnitione dignos:*

illi

(a) Pag. 3.

illi ne sapientes prudenteque, qui gravissimis negotiis distenti, & adolescentum instructioni addicti, pretioso otio abutuntur, ut in male confarinata opuscula mea turmatim stilium arment?

IV. Sed hæc obiter, & dicis causa. Ut ex libro R. P. Zech Professoris primarii Ingolstadtensis colligo, in eandem doctrinam ambo concedimus. Faciant ergo a nobis diffidia, & datus dextris ineamus amicitiae foedus. Perturbata oratio mea est, confusus ordo? Abiciat perdoctus adversarius libros meos. Huc tendant studia nostra, ut, pulso Probabilismo, & exterminata corrupta Ethice, refulscent divina veritas, & dominet immaculata morum doctrina, & tum floreat nos inter pax tranquilla. Nec enim vel tantillum opusculum R. P. Zech me commovit; quin non parvam in me excitavit lætitiâ, quod viderim a tanto Doctore nec unam in duobus meis Tomis doctrinâ particulam reperitam esse severissima illius virga censura plestemdam. Contra ego in eisdem dissertatione unica deprehendi doctrinam (dolenter dico) valde laxam, & ut mea præferebat opinio, offensivâ plenam, quam mox illius verbis dabo. In solam meam scribendi rationem impeditam, confusam, & ut castissima sua dictione utar, *conspurcatam* invehitur, & consuetas de-
clamatuunculas intorquet. At amabo, ne mihi subiraatur, si dixerò, e re sua fuisse rem hanc alto præterire silentio. Si ea ego qua ille libertate in scribendo uti vellem, evincere possem, totam doctrinam suam in cc. §§. intersecaram, decem §§. expediri commode, & perspicue potuisset. Sed nova Wolfii, & aliorum methodos, quam imitari quodatenus affectavit, fucum illi forsitan fecit. Nulla autem tradendam argumenta theologica, ratio ineptior Wolfiana, ut in libris de iure naturæ & gentium palam faciam. Verum, his qui quilibet missis, quos illi consecantur qui nihil solidi, quod obiectent, habent, ultra pergamus.

V. Surda pertransire aures nequeo gravem, quam commentarii mei Approbatori, P. Magistro Laurentio BERTI Augustiniano, viro tot nominibus clarissimo, & tot præclaris operibus de Republica litteraria optime merito, dicam ascribit R. P. ZECH. Ignorat ille, an serâ mente Approbator Conciniâ Commentarii delectationem legendum præferat. Mente ergo turbati ipso iudice sunt quotquot ea probant que illius non sapiunt palato? Mentis ne præiudiciorum expertis iudicium istud? Sed & hoc præmitto, ne meritum præbeam responsum.

VI. Alterum quod contra tractatus meos intorquet, habetur in Epistola Dedicatoria ad Eminentissimum, & Serenissimum Dominum Joannem Theodorum Cardinalem & Episcopum Leodensium &c. ubi his rationum momentis permovere præstantissimum Mæcenatem conatur ut sui suscipiat clientelam. Non indignetur patrocinium hoc suscipere, ad quod impellit TE clementissimus in scholas patrias animus, ex eo etiam scripsit, tum quod *INSOLENTIA* libri CONCINIANI non parva lædat auctoritatem Serenissima Domus TUE, quæ Ingolstadtensem Academiam insigni liberalitate, & munificentia fundavit. Diu meliora! Argumentatio isthæc plusquam geometrica est. Cur insolentia libri Conciniâ læsit Eminentissimum Mæcenatem, quem omnes ob præclarissimas illius dotes, & præstantissima merita suspiciunt, colunt, venerantur obsequio summo? Quia Fr. Daniel confutavit R. P. Pichler Professore Academiæ Ingolstadtensis. Quid heinc? Quid? Læsit necessario Academiam Ingolstadtensem. Et tum? Etiamnum consecratum non tenes? Læcessit ineluctabiliter Academiæ Ingolstadtensis Fundatorem munificentissimum. Intellexisti? O mirificam Professoris & quidem primarii Ingolstadtensis Logicam! Ex ungue leonem. Ad serâ. Tantum ne potuit R. P. ZECH malorum suadere religio? Adversus unum Fratrem Daniele, miscellum homulum, tot Scriptorum ægmina haud sufficient? Supremarum etiam Potestatum designationem in ipsum concitant? Hæc in altioris soblellii adversarium servanda videbantur. Opportune quadrare huic agendi methodo videtur quod scribit S. Ioannes Chryostomus. *Consentit se*

ad patrocinium Moysis, sicut homines malam causam habentes confugiunt ad potentes viros, ut, si per iustitiam non possunt, vincant per personam (a). Oro itaque, obtestorque eruditus adversarius, ut abstinere impulerum velit a ciendis turbis, a commovendis Magnatibus adversus me; quæ agendi ratio & desperata causa argumentum est, & honestos literatos quam maxime dedecet. Sed peto effragiorque ut calamo, non insidiis rem peragant. Si quid falsi, si quid minus castigati, si quid nimis aut laxitatis, aut aulicis deprehensuri sint in libris meis, non sus, sed meis verbis illud respiciat, & quanta valent eloquentiæ vi resellant, labefactent, deridendumque propinent.

VII. Duo ista eruditionis gratia delibavi. Ad id quod caput est, accedo. Impuniti mihi eruditus adversarius, me insignem Academiam Ingolstadtensem incredibili audacia diffamare, & totius Orbis terrarum execrationi ac ludibrio exponere, tentasse. Antequam verba quibus R. P. Zech hoc narrat, excribam, præmitto quæ Cl. P. Conradus Ianningus Soc. I. docet. „Religiose quidem virtutis exercitium est „iniurias patienter, & silentio ferre; idque gloriosum fit in persona privata, cuius contemptus cum damno publico coniunctus non est. At in persona quodammodo publica, qualem me sustinere obedientia vult, dum Actis S. S. illustrandis, publicandisque iubet operam dare, tolerari eiusmodi contemptus laudabiliter non potest, immo potest tam laudabiliter, quam debet necessario acceri, ne Acta Sanctorum cogitentur ineptissimis glossatis, & impolitius illustrari a Scriptore cæco (b). “ Et mihi profecto, omnia alia cogitanti, obedientia, & quidem supra iustum fuit ut Catholicorum doctrinam adversus usuram ab erroribus vindicarem. Personam itaque & ego quodammodo publicam sustineo, necessario defendendam, ne oblectandis ansæ detur, me doctrinam catholicam impolitius, & ineptis commentis obscurasse. Nullo itaque modo mihi, sed sibi succedere P. Zech debet, quod dormientem excitaverit. Quoniam subdit alter eruditus eisdem P. Ianningi Socius: „Respon- „debo hanc non esse aggressionem meam, sed iustam defensionem, quæ etiam reis „denegari non potest. Præterea opponam illi exempla S. Bernardi, S. Thomæ Aquinatis, S. Bonaventuræ, aliorumque Sanctorum, qui calumniosiores catholicos strenue redarguerunt ... Attamen amice suadeo illis quomodo interest, ne *sumantem nosum uris tenent*, quod Poeta Biblicanum cavendum docet. Hæc præmonere, ne volui, ne postea serius eos facti peniteat, & sibi non prædicium quærentur (c). “

VIII. Si vel ipsis fontibus concedenda iusta defensio est, eam ne mihi innocenti denegabit P. Zech? Clamabit ne, sicut & ceteri adversarii mei, se iniuste exagitatum, & ne pacem turbare, me Casulisti imponere, & sanctam caritatem violare? Antequam vero moderatissimam exhibeo defensionem, duas alias accusationes quibus me P. Zech inestit, scribo propriis eisdem verbis. Huius consilii perficiendi novam occasione præbuit Auctor Italus DANIEL CONCINA Vir iste, nescio quo instigante genio, in quinta præcipue alterius operis dissertatione Academiam Ingolstadtensem, quam inquam firmissimum fidei catholicæ in Germania propugnaculum suspexerunt Insuperque pii homines, veluti PESTILENTIÆ CATHEDRAM, e qua horrenda blasphemie, & virulenta hæreses doceantur. Orbis totius execrationi, & ludibrio exponit. Inuria atrocitate acriter quidem castigationem exigere videtur. Hæc tamen alteri calamo ac FORO relicta, a cepto consilio non desistendum &c. (d).

IX. Ut ab ultimis orâ ducam, quodnam FORUM istud, ad quod plestemdam ini-

(a) Apud S. Thom. in Cat. Mstrb. cap. xxx.

(b) In Apologia pro Act. SS. contr. P. Sebastianum a S. Paulo pag. 123. & 124.

(c) In Apologia altera pro Agiographis Antverpiensibus in Pref.

(d) In Prefat. pag. 2.

iniuriæ atrocitatem remittit P. Zech? Ego ad forum, & insignem Universitatem INGOLSTADIENSEM causam istam appello, & paucis eam ago. Si in citata dissertatione, sive in quolibet opere meo reperitur scriptum, præfatam Academiam, esse veluti *cedarum pessilentia*, opera mea omnia carnicis manu flammis comburantur. Satin hæc? Nequaquam. Si vel unicum verbum ex iis quæ adversariis mihi impingit, occurrat in eadem dissertatione, eodem plectantur supplicio. Quid plura? Si in citata dissertatione, aliove libro meo quid vel simile offendatur, unde P. Zech erueret legitime præfatam impolitam potuerit, eidem libri mei subiciantur poenæ. Tantum crimen imponit P. Zech, nullo adducto documento? Cur verba mea ex citata quinta dissertatione non rescipit? Cur non paginam? Cur non paragraphum? Cur hæc caput non indicavit? Cum itaque penitus falsa, & ex merito ingenio conficta sint omnia quæ in me scribit, rogo ipsam insignem, & revera de Ecclesia catholica optime meritam Ingolstadiensem Universitatem, ut a talionis poena misericorditer absolvat Professorem Inlytæ Universitatis primarium. Unum me torquet, R. P. Zech, quod Respublica litteraria, dum legerit istam defensionem meam, hanc insinuat argumentationem. Quid? P. Zech manifestum crimen imposuit Auctori Italico? Quæ doctrina ductus? Num ille forsitan propugnat, licitum esse imponere falsum crimen ei quem adversarium habet? Num forsitan tamquam probabiles defendit sequentes duas propositiones a Ven. Innoc. XI. damnatas? I. *Quidam nonnulli veniale sit detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?* II. *Probabile est non peccare mortaliter qui imponit falsum crimen alteri, ut suam iustitiam, & honorem defendat?* & si hoc non est probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia. Verum nec ista, tamen damnata, doctrina fat est. Quandoquidem F. Daniel nec magnæ auctoritatis est; nec iustitiam, aut honorem lasit Professoris Ingolstadiensis. Unde ergo ansam saltem arripuit P. Zech talia scribendi? Ecce. Fr. Daniel confutavit opinionem quam P. Pichler, Professor Ingolstadiensis, contra communem Theologorum catholicorum doctrinam, illo fatente, defendit. Plura absurda, ut Theologie omnes solent, illam consequi evincit Fr. Daniel. Porro absurda, quæ vi theologicæ argumentationis deduxit Auctor Italus ex opinione P. Pichler, in Universitatem Ingolstadiensem absolute prolata definit P. Zech, deceptus fortasse exemplis aliorum Fr. Danielis adversariorum. Siquidem & isti, ut milles alias diximus, & nunquam satis dicendum, quæ F. Daniel in laxas opiniones scribit, in ipsam Communitatem, in ipsum sacrum Institutum dicta, & impacta vociferantur. Quæ agendi, & argumentandi ratio quam sit omni legi adversa, aliorum esse iudicium.

X. Secundo loco P. Zech me, tamquam pontificiæ Decretalis contemptorem, & conculatorum, traducit. En illius verba. *Quidquid rigoris est in Litteris pontificiis circa usus, id omne amplectuntur Professores Ingolstadienses. Quidquid moderatioris in istis Litteris occurrit, id omne respuit, & PROCULCAT* Commentator Italus.

XI. Sapientissimus Pontifex Maximus BENEDICTUS XIV. ut catholicam adversus ufuras doctrinas luculentius exponeret, congregationem insinuit Purpuratorum Patrum, & Theologorum, in quorum numerum me quoque, licet tanti honoris immeritum, pro singulari sua clementia delegit. Decretale pontificiam adversus ufuras editam interpretatus sum, ipso sciente Pontifice summo, cui etiam Commentarium meum, doctissimorum virorum calculis probatum, dicavi. Heinc præsumere nemo prudens iure potest me contemptorem esse pontificiæ Decretalis, nisi compertissimis testimoniis id demonstret. Quid allegat P. Zech, ut evincat me *reversæ & proculcasse* moderatam Decretalis doctrinam? Nihil prolius. Sed videamus, quam bella sit eius causæ partitio. *Quidquid rigoris est in Litteris pontificiis, id omne amplectuntur Professores Ingolstadienses. Quidquid moderatioris est, id omne respuit, & proculcat* Commentator Italus. Ita ne vero? Rigor quem acceptant Professores Ingolstadienses, moderatus ne, an immoderatus? Si secundum; immoderatum ergo rigorem

rem Pontifex docet. Si primum; futilis ergo, & inepta distinctio Professoris Primarii. Viden' quam festiva sit præfata divisio?

XII. Ex his omnibus colligat prudens lector necessitatem inevitabilem transcribendi verba ipsa quibus Auctores suas exprimunt opiniones, & designandi loca, & paginas unde illæ excerptæ sunt. Quam regulam si observasset R. P. Zech, alique adversarii mei, ausi haudquaquam fuissent tot incredibilia mihi assequere commenta, eviderent, ut mississime loquar, falsa.

XIII. Pauca alia levioris momenti mihi exprobat R. P. Zech. *Illud non capio*, inquit, *quid ad rem istam pertineat ironia de Probabilismo (a)*. Audiatur iustam nominati Probabilissimi causam. P. Pichler leges naturales, & divinas probabiliter conditionatas asserit, hominumque in fenore probando arbitrio subiectas. *Tò probabiliter ille* reducit in scenam, & medio hoc *Probabilismo* adversus Catholicorum communem doctrinam calamm acuit. An non legitima vellicandi Probabilissimi ratio? Subdit P. Zech. *Nec fautor, nec amicus sum mississimi Probabilissimi (b)*. Gaudeo summopere. Sed *Tò mississimi gaudium* tantillum interturbat. Sin *mississimi*, seu *benignissimi*, erit ne saltem *missi*, *mitioris*, vel *benignioris* Probabilissimi fautor, & amicus? Hoc patefaciendum superest. Tertio loco improperat mihi P. Zech, quod partium studio adductus eadem severitate non vellicem domesticorum, ac exterorum opinionem. In medium promit (c) Francisci de Arauxo Ordinis Prædicatorum opinionem, & meo iudicio falsam. Post hæc subdit: *Zelus reformandæ Theologie devovet* FR. DANIELEM, *si doctrina hæc tradita fuisset a Doctore Ingolstadiensi (d)*. Fr. Daniel sapius cum suo magistro CANO protestatus est, non modo in ceteris operibus, sed in ipso Commentario adversus fenora. (e). *Propositum est enim veri repetendi causa & contra nostros, & pro alienis etiam dicere, & cum res postulas, utrosque, nullius acceptæ persona, reprehendere (f)*. Prædicatorum Ordo unius S. Thomæ doctrinam adoptat, & in cuiuscumque privati domesticæ, non fecus ac exteri, errores animadvertit. Quam ad amussim regulam istam servaverim ego, testes sunt libri mei, in quibus ex instituto, & quidem severo stilo, aliquorum domesticorum laxas opiniones labefactavi.

IX. Sed quid ultra provehor? Leviora hæc sunt quam otium nostrum possulent. Quælo itaque R. P. Zech, ut, missis contentioneibus, simulatibus, censurisque in rationem, in ordinem, modumque scribendi, unice in doctrinam sanam propugnandam, collatis mutuo viribus, incumbamus. Huc tendant molimina nostra. Doctrinam quam de ufura in libro tuo propugnans, omnibus calculis ego probo, iis exceptis quæ adversus R. P. Eusebium Amort Virum Cl., & de Republica litteraria quam meritissimum, mihi quæ amicitiz fœdere iunctum, iniussit, & hallucinatione deceptus scribis, ut idem præstantissimus Amicus in sua *Questione Morali*, hoc currenti anno typis edita, palam fecit. Tu proculcasse me pontificiæ Decretalis moderatum rigorem asseris, sed nec verbum prodis quod id ostendas. Sincere rogo ut errores meos, non tuis sed meis verbis expressos, univerſo Orbi patefacias; tum ne decipiantur incauti, tum ut corrigere eoldem valeam. Quod ut præstes, exemplo præire mihi lubet, transcribendo propositionem, quam Reverentia vestra docet sub finem libri in corollariis num. 19. *Ut Clerici ex reductis beneficiis licite, & valide testentur ad causas profanas, efficere potest consuetudo RATIONABILIS: quod antem consuetudo ita testandi, per TOTAM aliquam diocesim ILLIMITATE vigens, sit rationabilis difficile est*. Propositio ista, ut mea minima præferret opinio, salvoque meliori iudicio, Ecclesiæ doctrinæ adversatur. Rationabilis ergo esse consuetudo in Clericis beneficiatis testandi ad causas profanas? Undenam rationabilis hæc orta est?

(a) Pag. 60.

(b) Ibidem.

(c) Pag. 85.

(d) Pag. 87.

(e) Pag. 61.

(f) Lib. II. cap. 111. de Loc. Theolog.

est? Ex divinis Scripturis, ex Patribus, ex Conciliis? Consuetudo ista, per totam diœcesim illimitate vigens, difficilis est probationis? Non tamen impossibilis, saltem vi Probabilissimi. Qui, si non sit illimitata? Tum facilis probationis erit. Quid, si non sit pro tota, sed pro parte diœcesis? Facillime tunc demontretur, nonne? Verum, si pro medietate diœcesis facilis sit probatio, cur non pro tota? Et si pro tota diœcesis, cur non pro universo Orbe? Sed istius propositionis examen ad alium locum remitto. Nunc serio meditandam lubiçio *P. Zeb* animadversionem piissimam unaque doctissimi *Leuitæ* Cardinalis Bellarmini. *Non dispero questionem illam, an Prelati sint vere domini redituum ecclesiasticorum, & an tenentur restituere que male expenderunt.* Parum enim refert utrum Prelatus damnetur ad inferos, quia peccavit contra iustitiam, an quia peccavit contra caritatem, non bene distribuendo facultates suas. Solum quero, in quos usus debeant expendere suas ecclesiasticas facultates, ut non intant vitam æternam (a). Meditetur eruditus Professor, divino saltem caritatis præcepto iuxta communem omnium Catholicorum doctrinam devinctes Beneficiarios esse ad erogandas facultates ecclesiasticas in pios usus. Porro contra hoc divinum caritatis præceptum consuetudo, & quidem rationabilis; prævalere potest? Cum ego hanc consuetudinem, non rationabilem, sed perniciosam corruptelam demonstravero, numquid accusaturus me eris, Pater Reverende, quod perillustrem Academiam Ingolstadtensem diffamaverim? Si id egeris, cum S. Augustino respondebo. Si *que in me reprehenderit quæ reprehendenda non sunt, te ledis magis* ... Ego autem, si medicinalem correptionem tuam tranquillius accepto, non dolebo: si vero infirmitas velut humana mea, etiam cum veraciter arguor, non potest nisi aliquantulum contrivari, melius tumor capitis dolet, dum curatur, quam dum ei paritur, & non sanatur. Hoc est enim quod acute vidit qui dixit, utiles esse plerumque inimicos iurgantes quam amicos obviare metuentes. Illi enim, dum rixantur, dicunt aliquando vera, quæ corrigamus; isti autem minorem quam oportet exhibent iustitiæ libertatem, dum amicitia timent exasperare dulcedinem (b). Tandem cum S. Hieronymo ad S. Augustinum concludo. *Si culpa est respondiße, quæso ut patienter audias: multo maior est provocasse. Sed fessant istiusmodi querimonia.*

C A P U T XII.

A U C T O R I S M O N I T A

A D

L E C T O R E S.

Quibus potissimum sanctorum Scripturarum studium inculcatur, & quorundam Casuistarum lectio disuadetur.

I. Lectores omnes cum primis monere summopere mea interest ut in legendis scriptis meis nihil omnino auctoritati meæ deferant, nullumque mei gratia dictum excipiant. Omnia ad sacrum legum præscriptum expendant, & quæ divinis Scripturis, ac rationi consentanea cognoverint, ea amplectantur; non quia a me dicta, sed quia a Deo imperata. Non exigua est multitudo imperitorum, qui quæcumque typis edita legunt, clausis oculis, & tranquilla conscientia suscipiunt. Quam hallucinationem, ut veritati inveniendæ perniciosam, reiciit vel ipse

M.

(a) *Epist. ad Episcopum Thebanensem.*
(b) *Epist. xv.*

M. Tullius inquit: *Obest plerumque iis qui discere volunt, auctoritas eorum qui se docere professunt: deserunt enim suam iudicium, & id habent ratum quod ab eo quem probant, iudicium vident.* Quid quod vel ipsa splendidissima Ecclesiæ lumina, doctissimi nempe Ecclesiæ Patres, monuerunt lectores, ne plus fidei suis doctrinis adhiberent quam veritates, & auctoritates Scripturarum evincunt? Unum præ ceteris audiamus Augustinum. *Neque enim quovislibet disputationes, quamvis catholiciores, & laudatorum hominum, velut Scripturas canonicas, habere debemus, ut nobis non liceat, salva honorificientia quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum scriptis improbare, atque respicere, si forte invenierimus quod aliter senserint quam veritas habet, divino adiutorio vel ab aliis intellecta, vel a nobis.* Talis ego sum in scriptis aliorum: TALES ego volo esse INTELLECTORES MEORUM (a).

II. Alterum, de quo vos monitos velim lectores omnes, five domesticos, five extraneos, five amicos, five adversarios, est, ut ubi invenieritis me a veritate aberrasse, & in laxiora, vel æquo rigidiora declinasse, severe corrigatis errores meos, nulla habita five scholæ, five domus, five professionis ratione. Maius est negotium quo de agimus quam ut cum illius periculo his vanis, & lane ridicularis rationibus quidquam indulgentum sit. Millies hanc repetit admonitionem S. Augustinus. *Cum legis, mi sancte Pauline (libros meos), non ita te rapiant que per nostram infirmitatem veritas loquitur, ut ea que ipse loquor, minus diligenter adversaris ... In iis enim si adverseris que tibi recte displicebunt, ego ipse præcipior, in iis autem que ... recte tibi placeant in libris meis, ille amandus est, ille prædicandus est, apud quem est fons vite, & in cuius lumine videmus lumen ... In iis vero que de veteri sermone enclavi ... multo erit mihi gravior dilectio tua, si ex iis que tibi displicerint, emendaveris me, iustus in misericordia, & argueris me. Non enim talis es, cuius oleo timeam impinguari caput meum (b).*

III. Si tam humili, sinceraque animi demissione locus est magnus iste Ecclesiæ Pater; quid mihi hominioni dicendum est? Si ipsorum Ecclesiæ Patrum opera diligenter legenda sunt; numquid iuniorum decisionibus, & maxime meis, nullo habito examine, acquiescendum erit? Ad mea scripta quod attinet, non modo superiorum, sed cuiuscumque lectoris iudicio illa submitto. Immo omnes oro ut severe corrigant quidquid corrigendum existimaverint. Quod ut præsent, sacrorum Canonum sententiam in medium profero. *Qui aliorum descendit errorem, multo amplius damnabilior est eo qui errat: quia non solum errat, sed etiam aliis offendicula erroris confirmat (c).* Exulent vanissimæ ille lamentationes, quibus non pauci, lædi Auctorum sumam, obprobriari Institutum splendorem, violari caritatis iura conclamant; dum iuniorum opiniones, a christiana legum sanctitate nimium deflectentes, acri validoque stilo exagitantur; ac si magis cavendum esset ne acrius resellantur errores, quam vitandum ne animæ, pravæ opinionibus deceptæ, æternum pereant. Apagè commentum perniciosum. Eo stilo resellit aberrationes meas cupio qui validior, atque potentior iudicatus fuerit ad veritatem manifestandam, ac imprimendam, illuminandaque Christianorum mentes. Si deridenda docuero, derideantur; si plebenda, plebentur; si damanda, damnentur. Illud etiam altius menti lectorum hæreat velum, me in hoc negotio censoris personam nullo modo sustinere. Abiit a me audacia tanta. Sed minus exerceo Theologi, cui omnes ius asserunt confirmandi veras, & resellendi falsas, & laxas doctrinas.

IV. MONITUM tertium, & altius memoriæ commendandum. Ad quemlibet huius christiænæ Theologiæ tractatum præmitto propositiones ab Ecclesiâ damnatas, *Cons. Theol. Tom. I.*

(a) *Epist. xci. ad Fortunatianum.*(b) *Epist. xxxii. ad Paulin.*(c) *Cap. Qui aliorum xxiv. quæst. 111.*

deinde censum texo opinionum quas ego laxas reputo. Me falli potuisse in his excerpendis, refutandisque propositionibus in antecessum fateor, & insipientiam, ocltantiam, ignorantiamque meam aliorum, sapientum præsertim, correctioni sponte submitto. Ex libris Moralistarum qui magis sunt obviæ, & omnium fere manibus reperiuntur, illas collegi, cuiuscumque sigis Instituti, ut invidentiæ occasione submoverem. Illos qui in bibliothecis a blattis & tineis roduntur, præsertim. Si quis futurum quoque pulverem excutere operæ pretium existimaverit; illius plaudam labori. Illud tantum peto ne de more aliquid maledicendi animo, & invidentiæ crimini mihi lapsus meos vertant; sed ignorantia, ocltantia, & hebetudinis etiam, si velint, me arguant. Testor enim coram Deo, & universa litteraria Republica me nunquam in homines, quorum opiniones falsas pro virili convellere studeo, silium intorquere: multo minus in illorum animum, intentioneove: immo sincerissime testor me omnes suspicere, & venerari. Piam sanctamque fuisse illorum intentionem pro certo habeo. Optima, inquit illi qui plus iusto erga Casuistas animum rapuntur, protestatio est; sed eidem minime facta respondent. Dicis, eos studio placendi hominibus, amplificandæ salutis viæ, indulgentiæ carni, & sanguini scripsisse: iocis, salibus, leporibus illorum aspergis opiniones. Hæc sunt vetusta artificia, quæ infra profigabo. Opiniones æquo laxiores profecto hominibus placent, eorumque plautum, & obsequium sibi demerentur. Quid inde? Ideo ne Auctores animo asentendi, palpandique scripserit? Existimatur illi hac opinionum benignitate obtineri facilitas posse hominum salutem. Pie, sancteque illos iudicasse hanc esse viam minus impeditam ad patriam perveniendi, sentire nos convenit. Hanc illorum piam intentionem sepiissime ego lectoribus inculco. Quod si interdum omiserim, testor id oblivioni, & menti alio distente tribuendum esse. Quid quod vix auderem vel ipsorum hereticorum, nedum Catholicorum, secretam intentionem capere? Divino iudicio animorum secreta reservata sunt. Amentium loco habeo illos qui qua intentione homines scripserint, perscrutantur. Intentio, sive bona, sive prava, solum afficit scribentem. Nobis autem minus noxius error non est, si bona, quam si prava intentione suadeatur. S. Augustinum audiamus: *illi maledicunt, & dicunt bona nostra, sed malo animo; sic multi mala nostra bono animo Quomodo ille bona tua dicebat maledicens, sic iste mala tua benedicens; sed utrumque genus hostis fuge, utrumque cave. Ille savis, iste blanditur (a).*

V. Animis tandem adeste omnes lectores qui divinæ legis zelo flagrantis. Spectata humanæ naturæ infirmitate, fieri vix potest quin in alterutrum extremum aut mollioris, aut acerbioris sili impingatur: aut minus quam oportet, vox exaltetur, ad christianam doctrinam vindicandam, aut plus quam oportet, calamus acutur ad eiusdem corruptores redarguendos. Quodnam duorum fere inevitabilium malorum magis pertimescendum? Quodnam magis cavendum? Altius ne tibi cordi est unius aut alterius Casuista minuenda in re litteraria famæ periculum, quam timor ne minus æquo ab opinionum pravitate divina veritas aseratur? Resonat murmura & maledicta contra invidiosos sanioris doctrinæ vindices; & omnium fere ora obmutescunt adversus laxioris Ethices patronos. Quod sacrum disciplinæ depositum expiletur, & prodigatur; quod divinæ Moralibus facies meretriciis fucis fœdetur; quod illecebrum, & errorum fulgine adulterata squalleat, vix aliquos ita commovet, accenditque, ut in publicum erumpant, ut libera fronte inpercedant. Tantum ne Casuista vel oblique vellicentur, vel severe resellantur, & omnia sunt salva. O tempora! o mores! Clamat tamen Augustinus. *Nunquam errari tutius existimo quam cum in amore nimio veritatis, & restrictione nimia falsitatis erratur (b).*

VI. MONITUM quod ultimo loco lectoribus meis serio perpendendum exhibeo, san-

(a) *Epist. xlviii.*

(b) *Lib. I. de Mend. cap. 11.*

sanctarum Scripturarum læsionem spectat. De gravissimo quo obstringuntur debito animarum Pastores, morumque Magistri, & Theologi divinis studendi Scripturis, auctor, Deo dante, in *Tom. I. Apparatus ad christianam Theologiam* mihi sermo erit: Paucis nunc debitu istud perstringo, atque suadeo. Sancti Ecclesiæ Patres divinas Scripturas nobis a Deo missas vocant. *Non creditis* (a) Chrysolomus, *quia quæ dicuntur, a Deo sint? Epistole illæ sunt a Deo missæ*. Hoc idem docet S. Augustinus. *De illa civitate, unde peregrinamur, littera nobis venerunt. Ipse sunt Scripturæ, quæ nos hortantur, ut bene vivamus. Quid dicam venisse litteras? Ipse Rex descendit (b).* Si Rex ad civitatem, ad provinciam epistolam mitteret in qua regulæ in contractibus, in testamentis, in hereditatibus, in commerciis, in tributis servandæ præciberentur; quis mercatorum, quis divitum, quis eorum omnium quorum interesset, regis epistolæ læsionem, & quidem attentam negligeret? Quis solus quibusdam interpretibus fidem adhiberet? Et ii qui morum magistri, qui animarum Pastores, & iudices instituti sunt, Dei epistolas, ad quarum amissum ferenda iudicia, coercendi mores, curandi animum morbi sunt, legere, meditari, perscrutari omittent? Aptus ne ludi magister haberetur ille qui artis, & professionis suæ ignoraret libros? Et ii qui Dei librum, qui Dei epistolas ad nos missas ignorant, oportuni animarum iudices sedebunt? Vocatus olim in iudicium Hieronymus, rogatus quis esset; cum se Christianum esse respondisset, audivit: *Mentiris: non enim Christianus, sed Ciceronianus es: quia Ciceronis, non Dei libris delectaris. Cedo. Si Romani, si Corinthii, si Ephesi, si ceteri ad quos Paulus epistolas scripsit, eandem legere neglexissent, immunes ne a gravi crimine fuissent? Si quid per ignorantiam contra eas peccassent, innocens ne illorum fuisset ignorantia, & non crassa, & temeraria? Porro epistolæ illæ non ad Romanos, non ad Corinthios, non ad Galatas, non ad Ephesios solum, sed ad nos quoque, & ad omnes qui sub Christi nomine militant, scriptæ sunt. Quæ erga ratione a gravi crimine liberi erunt magistri morum, si istarum læsionem, & quidem sedulam neglexerint? Nec est quod obtrudas, te Moralistas legere, qui Evangelio, qui Scripturis divinis studuerunt. Quoniam divinum iudicium iuxta, non Casuistarum, sed Scripturarum sanctarum præscripta ferendum est. Quantam navarint optam Casuista plurimi Scripturarum studio, eorumdem volumina patefaciunt. Nos conformare vitam nostram ad Dei voluntatem astringimur. Hanc autem voluntatem suam Deus epistolis suis nobis manifestavit. Qui vero fieri potest ut illius sciamus voluntatem, si eisdem epistolis ignoremus? At, inquis, sublimia Scripturarum sensa caprum mentis superant. Ita ne vero? Imprudens ergo Paulus, quod ad Romanos, ad Corinthios, ad ceteros, atque adeo ad nos omnes epistolas dederit obcuras, impeditas, arcanas, & a communi intelligentia alienas? Verum clamat ille: *Quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt (c).* Et iterum: *Omnis scriptura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad arguendum, ad erudiendum in iustitia (d).* Plura utique sunt in Scripturis sanctis mystæra, plura arcana, quorum notitiam non ab omnibus Deus poleit. Sed ea quæ ad erudiendos nos tum in fidei articulis, tum in morum sanctitate pertinent, magis obvia, luculenta, & perspicua sunt quam Probabilistarum subtilissima, & impeditissima commenta. Quis, quæso, se ineptum fatebitur ad intelligendos libros Proverborum, Sapientiæ, Ecclesiastici, in quibus pro moribus imbuendis, & pro vitæ regimine tot & tam pervia, & saluberrima documenta occurrunt? Mentis tuæ aciem fugiant ne Christi Evangelia tot similitudinibus ad humanum captum*

(a) *Hom. 111. in Epist. ad Theosal.*

(b) *In Psal. xc.*

(c) *Ad Rom. xv.*

(d) *II. ad Timoth. 111.*

aptissimis aspersa? Quid de Prophetarum instructionibus; quid de historicis libris dicam? Profecto si assequi quæ ad instructionem animæ tuæ in his libris docentur, nequis, neque Casuistarum sophisticas disputationes comprehendes. At in Scripturis divinis, & SS. Doctoribus non reperitur casuum decisiones, quæ sunt in iuniorum libris. Verum habet. Sed neque occurrunt in istis errores qui contra fidem inventi sunt. Ergo in Scripturis, Patribus, & Conciliis non sunt omnia ad fidem necessaria? Non sunt in Scripturis, Patribus, & Conciliis commenta, quæ plures Casuistæ excogitant ad mores laxandos: concedo. Non sunt ea omnia quæ ad mores formando requiruntur: nego. An caruit tot sæculis Ecclesia Christi doctrina necessaria ad salutem? An ante Probabilissimum invecum cætebant morum magistri, & christianus populus? Timendum potius advenisse quod minatur Paulus: *Veniet enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coardebunt sibi magistros prurientes auribus.* Timendum ne gemamus sub terribili funestoque supplicio quod Deus minatur per Prophetam Amos. *Mittam famem in terram: non famem panis, neque siccitatem aquæ, sed audiendi verbum Domini.* Et commovebuntur a mari usque ad mare, & ab Aquilone usque ad Orientem: circumibunt quærentes verbum Domini, & non invenient (a). Sed inveniunt verbum hominum, verbum blandiens, & prurientis auribus. Verum de his omnibus pro dignitate loci cit. Omnia iuniorum opera moralia non improbo; sed illos volendos, revolvendosque libros præ ceteris assero esse quorum lectione quisque se sentit ad pietatem, ad virtutis iter capessendum excitari, & stimulari. Unum de me ipso patefacere minime erubescio, nunquam videlicet me ex illorum Casuistarum qui, Patribus, & Scripturis neglectis, omnia in disputationem vocant, & sophisticis distinctivculis omnia definiunt, lectione, interiore pietatis sensu tactum, divinæque flammæ ardore succentum sensisse. Aridam semper, & sterilem talium expertus sum lectionem. Id infirmitati, & malitiæ meæ tribuendum erit; tamen adfirmare diserte possum, plurimos viros & doctrinam, & probitate præstantissimos mihi fastos esse non meliorem se profectum ex eiusmodi librorum lectione collegisse.

VII. Quid ergo de tanta moralium voluminum multitudine agendum? Si quod ipse sentio, tibi patefacerem, ingentem mihi conflarem invidiam. Adeo inveteraverunt præiudicate opiniones, ut manifestæ veritati vix locus pateat. Dignam tamen pro me responsum præbebit sæpius citatus, & nunquam sine laudis præfatione citandus P. Michael ELIZALDE doctissimus Iesuita. Hæc autem ille ad tuum quesitum reponit. *Hæc sit nostra brevissima, & æquissima sane responsio: cum his scilicet libris id faciendum esse quod per ipsos, eorumque Auctores cum sanctis Patribus, Doctoribusque Ecclesiæ factum est: quod item factum est cum Prophetis, cum Evangelio, cum Apostolis: & sicut hi omnes pene derelicti sunt, tantisper illi derelinquantur, & in usum proximæ doctrinæ sacrae, Sanctorumque restituantur: atque sic eis vicem iustissime rependimus.*

Nimium hoc loco offendi, commoverique iure, vel iniuria multi possunt, iure non possunt. Iacuit diu Augustinus in foro conscientiarum regendam. Quis, quæso, ab institutis christianis tam longe positus est, qui non consultum arbitretur ut tantumdem saltem iaceat DIANA, & ad forum eius loco redeat AUGUSTINUS? Si vel AMBROSIVM, vel CARAMUELEM vivere oportet, quis non AMBROSIVM præbebat? Si populi vel ex CHRYSOSTOMO, & GREGORIO, vel ex TAMBURINO, & ESCOBARIO regendi sint; si vita fidelibus ex alterutris instituenda: quis eos non præferat quos Doctores vite nostræ Ecclesiæ sancta mater, & magistra nostra nobis porrexit? *Hæc clara sunt.*

» *Et nulli iniuriam facimus, & si persecutionem propter iustitiam patiemur, beati a Domino habebimus.*

» Sed dicis, utrosque simul vivere, regnare posse. Respondeo. Primo, oraculo pontificio (Alex VII.) sæpius commemorato constat nobis, quibus (N. B.) *Sedes apostolica in suo loco est, irrepisse modum de rebus conscientiarum opinandi omnino alienum a simplicitate evangelica, & doctrinæ sanctorum scripturæ. Hic porro modus, & hæc opinionis alicubi sane sunt, & in libris aliquibus sunt.* Hi ergo libri cum Evangelio, & doctrinæ Sanctorum simul vivere, regnare non possunt. *Si qui vero erant qui oracula pontificia pro se lata maxime faciunt, (N. B.) contra se vero nihil pendunt; hoc sane bonum non est.* Secundo ex contritis hoc operæ... constat, doctrinam sacram, & Sanctorum conciliari non posse cum opinionibus multorum, non modo in particulis quibusdam, & quasi conclusionibus, sed nec in ipsis quidem principis universalibus philosophandi. Utrique ergo simul vivere, & regnare nequeunt. Tertio apertis multis libris Moralistarum notorie constat pene nullum ulum in eis esse doctrinæ sacrae, & Sanctorum. Tantumdem ergo cum ipsis tantisper fiat. Quarto hi libri contrarietate, & contradictione pleni sunt: ex quo proinde dimidia saltem pars falsa sit. Sed nulla falsitas cum sacra doctrina, & rara, vel nulla cum doctrinæ sanctorum Patrum de fide, & moribus conciliari potest. Hi igitur libri, quamvis saltem falsa hæc omnia expungantur, una cum doctrinæ Scripturarum, Sanctorumque vivere non possunt.

» Dices iterum, in libro Dei, & doctrinæ Sanctorum desse doctrinam necessariam salutis ad regendos populos, dirigendas conscientias. Verum ostensum est hanc doctrinam nunquam magis quam fidem in Ecclesiâ desuisse, & monstrum molitorum esse, si existimet se nunc venisse ad dandam scientiam salutis plebi eius. Ad hoc quippe ille venit qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum; qui Ecclesiâ edificavit, firmamentum, & columnam veritatis; cuique depositum custodiendum credidit, quod haud dubie illa servavit. Non hic doctrinam, sed considerationem, & minimo saltem gradu humilitatis opus est. Illud itaque faciendum incunctanter asserimus cum his libris quod cum libris sanctis Dei, & Sanctorum per eos factum est, ut hi vivant, & regnent: ad opinatores illud Apostoli dicere possunt: *Iam sine nobis regnatis: utinam regnetis, ut & nos vobiscum regnemus.* Utinam, inquam, regnetis, qui scilicet una cum illis regnare possunt. Si minus, si alterutri exulare deberent, quemque Christianum iudicem compello, quos iudicet regnare oportere (a).

IX. Quæ hic paucis perstrinxit vir Dei, & piissimus IESU Christi servus suo calamo in pluribus sui operis locis evidentissime demonstrat. Quamquam, ut ipse advertit, non demonstratione hæc egent, sed humiliter meditatione, atque consideratione. Revolve plures Probabilistarum volumina. Vix ex millenis quaestionibus una occurret que in utramque non dispartetur partem: & tam affirmativa, quam negativa de eodem salutis æternæ pacto, sua fruitur probabilitate, & quæ tibi magis arderet, tibi seligenda passim proponitur. Hoc autem quid aliud est, nisi tibi æque venenum, ac antidotum porrigere; æque per viam veritatis, ac viam erroris indifferiminatim deducere? Via autem erroris suapte natura in orbem detradit, non in ælium ducit. Sed ut luculentius, quam fit prudens, quamque necessarium consilium sapientissimi ELIZALDE, deprehendas, scias oportet, non modo Probabilistarum plurimos Dei epistolas ad nos missas, seu divinas Scripturas, earumque veros interpretes SS. Ecclesiæ Patres negligere; sed, quod longe peius est, vanissimum interpretamentis illorum sententias deludere. In cuius rei confirmationem unum & alterum exemplum in medium adfero. P. Thomas Tamburinus liberat a gravi culpa filios

qui, inconsulti parentibus, nubunt etiam indignis. Ad divinas Scripturas, ad Patres oppositum docentes quid responsum præbet? Audi. Si statuit *EVARISTUS* Papa ut pro nupta nequaquam habeatur puella quam pater ipse non desponsat; si *LEO* Pontifex, si *AMBROSIVS* aiunt non esse virginalis pudoris maritum eligere; sed iudicium parentum expectandum; si in *SACRIS LITTERIS* parentibus tradidit hoc munus Sap. vii. Da filiam tuam viro prudenti; si *S. Paulus* I. Cor. v. *EXPRESSE* docet a parentibus tradendas esse filias nuptiis; si multa sacrarum litterarum exempla, quæ afferit *Bellarminus*, id *MANIFESTE* demonstrent: *RESPONDE* cum Sanchez, hæc, & similia probare quidem esse valde honestum eiusmodi consilium a patre conquirere, diuina peccati mortalitatem non probare (a). Mirifica vis itius *Responde* cum Sanchez. Si *Bellarminus*, qui solus præstat mille Sanchezis, oppositum doceat, ut reapse docet; si uniuersa antiquitas reclamet; tu responde cum Sanchez. Sed ex isto Sanchez alterum promamus exemplum. Sacrosanctis Conciliis, quæ obligationem memoriter discendi Pater, Ave, Symbolum declarant, respondet. Etsi verba *CONCILIORUM* vixide videantur loqui, & sub mortali obligare; at consuetudo iam exposcit, obligationem hæc tanti momenti non esse, ut culpam venialem excedat illius transgressio (b). Audistis, supremis Scripturæ, Patrum, & Conciliorum censors? Consuetudo, non corruptela ea est quæ, reclamantibus Conciliis, Christianos a gravissimo debito solvit ad discendi articulos in symbolo contentos, ipsiunque Pater, & Ave? Sed huic monito finem imponat doctissimus, atque morum probitate per insignis *Ioannes Mabillonius* inelyri *Benedictini* Ordinis splendor, & ornamentum. (c) Perniciosior scholasticæ facultatis usus, multiplicatio fuit *Doctorem Theologia moralis*.... Tunc itaque moralis doctrina purius ac sincerius expendebatur, nec tot tamisque dubiis metaphysicis, ut nunt, erat obnoxia. Verum ex eo tempore ad tot speculationes devenit, ut ex nimio ac immoderato ratiocinandi acumine, nonnunquam vel ipsa ratio deserit. Quinimmo non sine animi nostri maiore compertum est, *Ethnicorum Ethicæ*, quorundam *Theologorum Summis* aliquando fuisse pudori.... Tentum igitur abest ut istorum *Summistarum* studium ad *christiana Philosophiæ* consecutionem quadantenus dirigat, quod potius ex libera ipsos legendi facultate non modicum sequatur detrimentum. Quare nisi utiles a noxiis sedulo discernantur, periculum imminet spiritualis ruine. Fructus longe maior ex *Ciceronis* de officiis lectione hauritur, quam nonnullorum *Summistarum*, qui præter amplam doctrinarum, ac ratiocinorum sarraginem, nihil aliud sæpe sapius ingerunt, præter quam molestias legentibus tricas, unde difficillime subinde emergunt. Numquid rector norma ad *Probabilitatem* attinens in istorum *Summis* apparet, ea *Tullii præfati*, in qua præfinit, ab iis uniuersum nobis cavendam esse qua licita nec ne sint, quodammodo dubitamus. Quocirca bene præcipiunt (inquit) qui vetant quidquam agere quod dubites, æquum sit, an iniquum. *ÆQUITAS* enim lucet ipsa per se; dubitatio autem cogitationem significat iniuriam. Quot conscientia casus, inquit egregius *Scholaster*, ex isto solum principio liquido resolverentur, si *Christifideles* hoc ipsum serio vellent animadvertere? At *M. Tullio* respondent *Probabilitæ*, deponendam esse dubitationem, & medio iudicio reflexo teligendam opinionem minus veram, minus probabilem, magisque libertati humane accommodatam, in conspectu etiam probabilioris, & verifimilioris.

X. Sub hoc præfandi sine omnes rogo, obtestorque, ut tota mentis indagine recogitent causam quam oramus, non esse contentionis, sed pietatis, non curiositatis, sed doloris, non ingenii, sed caritatis. Religionis, & æternitatis negotium, non ad alios, non ad amicos, non ad Institutum, non ad adversarios, sed ad nos, sed ad quemque nostrum pertinet. Paulum sanctum audite: *Rogamus autem vos, fratres, ut.... vestrum negotium agatis* (d). Quid est, viri fratres, quod in expendendis nostræ

(a) Lib. V. in Decal. cap. 11. §. 3. num. 6.

(b) Lib. II. in Decal. cap. 111. num. 19.

(c) De studiis monastic. Part. II. cap. vii.

(d) Thessal. cap. iv.

stræ æternæ aut felicitatis, aut calamitatis controversiis partium, factionumque studio indulgeamus? Quid est quod in hac nostra summa, & unica causa, si eam implicari trices, adulterari facis, depravari opinionum præfignis videamus, silendum, aut submissa tantum voce loquendum nobis sit? Si locum habere quandoque debeat divinum illud oraculum, *Trasimini*, & nolite peccare; an ne opportunius exequendum quam pro nostra propugnanda æternitatis causa? Si a me ergo in hac peroranda causa quid liberius, si quid acrius, si quid asperius, si quid vehementius dictum fuerit; parcite, quæso. pio dolori, parcite piis lacrymis, iustæ iracundiæ parcite, christianæ caritatis fervori indulgete, tantumque veniæ, & clementiæ scribendi libertati, atque sinceritati concedite, quantum pietati, iustitiæ, religioni, atque æternitati causa concedendum, sanctæ, iustæque exitimatis, ut inquit in leviori, immo levissima causa *M. Tullius*. Atque ego sic statuo, iudices, a me in hac causa, atque hoc extremo dicendi loco, pietatis potius quam defensionis, querelæ quam eloquentiæ, doloris quam ingenii partes esse susceptas. Itaque, si aut acrius egero, aut liberius, quam qui ante me dixerunt, peto a vobis ut tantum orationi mea concedatis, quantum & pio dolori, & iustæ iracundiæ concedendum putetis (a).

C A P U T XIII.
T E S T I M O N I U M
A U C T O R I S
P R O
INCLYTA SOCIETATE IESU.
I.

CUM primum insonare rumorem audivi, ex libris meis adversus quorundam Theologorum laxas opiniones typis editas, obrectandi anam nonnullos arripuisse, in iisdem perillustrem SOCIETATEM IESU notari, veluti æquo benignioris doctrinæ magistræ, meque caritatis, & iustitiæ violatorem per hominum ora traduci; si vehementi sensu me affectum negarem, sane mentirer. Qui enim fieri poterat ne commoverer, intelligens, me offensorem evulgari istius præstantissimæ Religionis, quam ob ingentia eius merita summopere veneror, suspicioque, & cui maximo beneficiorum titulo me devinctum agnosco? Sub istius quippe eximii Institutii viris prima litterarum potui ratiocinaria; illoque conscientie meæ arbitros plures annos habui. Quare ingrati animi, nedum fractæ caritatis, & iustitiæ reus forem, si quidpiam pronuntiassem quod vel tantillum aut ingentem gloriam imminueret, aut splendori longe lateque coruscanti obducere tenebras potuisset præfata SOCIETATIS IESU, de Republica litteraria, de univèrsa Ecclesiæ catholica in amplificanda apud infideles, distirataque regiones evangelica lege, in erudienda ubique locorum iuventute, atque sacramentorum assidua administratione quam meritissimæ. Hanc ego uberrimam virtutem, & meritorum copiam, aliaque innumeras dotes, quibus Religio illhæc insignita est, semper, occasione data, fassus sum, atque cum privatis, tum publicis celebravi præconiis: cuius rei tot testes habeo, quot homines sum allocutus.

Ne vero quispiam in suspensionem veniat, hocce meum TESTIMONIUM, aut tempestatis alicuius evadendæ, periculique declinandæ causa, aut assentandi (a quo vitio quam abum, notum est omnibus) aut humani favoris, gratiæ captandæ studio extortum esse; Rempublicam litterariam monitam velim, me iampridem, & sub ipsius litterariæ pugnæ initium, hæc, & his longe maiora pro insigni SOCIE-

(a) Orat. pro Sexti. in Exord.

TATE IESU typis publicis prodidisse. Veritatis istius non alios testes nisi libros hæctenus a me editos perhibeo. Ad severiorem criticen revocentur omnes, nullo excepto, & si verbum quodpiam minus honorifice prolatum occurrerit, immo nisi semper cum laudis præfatione de inclita SOCIETATE IESU pro re nata lectus fuerim, causa cadere sponte assentior. Et quoniam non omnibus qui hæc lecturi sunt, libri præsto adsunt, pauca ex pluribus infra subicijo. (a) Quibus animi mei sensibus

(a) *Legatur opus inscriptum QUARESIMA APPELLANTE in præf. Apologet. §. 3. pag. 26. tertie edit.* Il P. Ignazio Camargo detende validamente la sua inclita COMPAGNIA dalle calunnie di coloro che le rilasciate opinioni de privati Scrittori ingiustamente ascrivono al corpo intero della INSIGNE SOCIETA'. Io per me (mi si perdoni questa sincera necessaria parentesi) col medesimo P. Camargo impugno, e riprovo non poche rilasciate opinioni di alcuni privati Scrittori di questo illustre Ordine: ma, siccome sarebbe una gravissima ingiustizia la mia, se gli errori de' privati ascrivessi all'Ordine stesso; così ingiusti farebbon quelli che mi accusassero di avere io scritto con poco rispetto, ed ossequio verso la COMPAGNIA, perchè ho fatta poca stima delle opinioni di alcuni particolari Scrittori. E tanto più farebbe ingiustitia l'accusa, quantochè ho sempre parlato con singolare venerazione e di quegli Autori medesimi le cui opinioni ho confutate, e di tutti que' tanti altri celeberrimi Dottori, che di tal Ordine ho nominati: e nuovamente col citato P. Ignazio Camargo confesso l'altra stima verso di questa INSIGNE SOCIETA', specialmente, traslasciando gli altri molti titoli, per i tanti dotissimi, piissimi, e profondi Teologi, che hanno impugnatò il Probabilismo.

Legè aliud opus, cuius titulus: Della Storia del PROBABILISMO, e del RIGORISMO Dissertazioni Teologiche, Morali, e Critiche. Tom. I. pag. 70. & 71. LA COMPAGNIA DI GESU', che per ogni parte del mondo e dai pulpiti, e dalle cattedre migliaia, e migliaia di uomini dotti, e pii occupava a promuovere la virtù, a combattere i vizi, i tanti Missionari, che a costo del proprio sangue la fede di Gesù Cristo predicavano agli infedeli; i tanti operai impiegati a coltivare le anime de' Cattolici; i tanti libri in ogni genere, e massimamente di pietà; la personale esemplarità edificante, erano; e sono tutti autentici testimoni, che una Religione sì illustre non potesse insegnare dottrine men sane. Siccome delle altre Religioni, così di essa, alquanti privati solamente furono gli Autori di sentenze troppo indulgenti, perchè severissimi del Probabilismo nella sua purità, senza veruna milione degli opportuni balami. *Legè ibidem pag. 286. item pag. 477. usque ad pag. 483. Legatur integer Tom. II.*

In alio opere inscripto: OSSERVAZIONI CRITICHE, e MORALI, hæc inter plurima alia habentur §. 4. pag. 26. Io vi assicuro da parte sua che egli (il P. Concino) venera la COMPAGNIA DI GESU' per una delle più insigni Religioni, che adornano la Chiesa cattolica. Egli conosce il di lei merito incomparabile in ogni genere di letteratura, e di santità. Il grande vantaggio recato, e che alla giornata reca alla Chiesa con la educazione della gioventù sì nelle lettere, come nella pietà, le vittoriose riportate contra le moderne eresie, lo zelo de' Pulpiti, la edificazione esemplare delle Corti; queste, ed altre luminose prerogative sono a lui note, ed a tempo opportuno le decanta. Sa, e conosce; anzi avvisa in più luoghi de' suoi tomi, che un corpo sì riprendente non può, né dee riceverne macchia dagli sbagli di qualche privato. Tutto ciò ha egli più e più volte ne' suoi scritti protestato, e con la voce in ogni incontro parla col medesimo linguaggio, come attestare lo possono tutti ed amici, e non amici, con cui parla. Perchè nuovamente riconfermo, che se V. Riverenza avesse traslasciata una sola parola de' suoi volumi, che gli fosse dalla

bus sincera fide expositis, & subiectis elogiis iam inde ab incepto certamine literario in lucem editis, & in hanc usque diem reperitis, quæque æternum erga venerabilem SOCIETATEM IESU pangam, cum Tertulliano exclamare iure ac merito valeo: *Exurge igitur veritas, & quasi de PATIENTIA exurge Te esse monstra. Teltor enim TE SANCTAM, INCREATAMQUE VERITATEM, me* num-

penna caduta contra la immacolata fama della COMPAGNIA DI GESU', non aspetterebbe a ritrattarla in punto di morte secondo il vostro vaticinio. Quando per sua disgrazia fosse caduto in simile mancamento, subito, subito vorrebbe egli adempiere le leggi e della giustizia, e della carità. Ma egli vi ha ad evidenza provato, che non solo non ha detta cosa veruna contro i Gesuiti; ma che ad opportuno incontro espressamente gli ha lodati. Vi ha dimostrato, che la confutazione delle opinioni de' privati non può da persona onesta, e di ragionevolezza fornita ascriverti a maldicenza contra il comune de' Dottori della COMPAGNIA. V'ha dimostrato con S. Agostino Salm. xxxi. *Ad quemcumque professionem te converteris, para te pati fides & aliquis, si te non paraveris, invenies quod non sperabas, & deficiis, aut perverberabis.*

In alio opere, quod hæc præfert titulum, ESAME TEOLOGICO, hæc præ aliis scriptis sunt cap. III. num. 4. pag. 20. Che nella Religione celebre della COMPAGNIA vi sieno de' Gesuiti che conquistano la carne, e crocifiggano li appetiti conciliati, digni, apostoliche missioni; che tutti comunemente i Gesuiti sieno Religiosi onesti, esemplari, mortificati; si concede, e si rafferma da tutti gli uomini dabbene. *Item cap. vi. num. 17. pag. 78.* Attaccarono (i Gianesisti) l'infalibilità de' sommi Pontefici. PRESERO DI MIRA UN SACRO ORDINE DE' PIU' COSPICUI, E TANTO BENEMERITO DELLA CHIESA, ascrivendo al medesimo le opinioni troppo condiscendenti di alcuni privati. Che potevate dire di più e in lode, e in difesa della INCLITA COMPAGNIA?

Legè Librum qui hæc præfert titulum, ESPLICAZIONE DI QUATTRO PARADOSSI pag. 9. num. 11. ubi hæc in Societatis commendationem habentur. Innanzichè entrare in questa narrativa, debbo avvertire i miei cortesi Leggitori a non confondere gli errori, e trasporti di alcuni privati Gesuiti con la INSIGNE, E TANTO DELLA Chiesa tutta BENEMERITA COMPAGNIA. Non v'ha Religione, non v'ha Comunità in questo mondo, dice Agostino, che non abbia *fictos suos*. I fatti, per altro pubblici, che io vo' nararvi, sono veramente stupidi, e sorprendenti; ma non perciò debbono farvi scemare la stima, e la venerazione verso la ILLUSTRE SOCIETA'. *Item pag. 65.* La migne COMPAGNIA DI GESU' è una delle più insigni Religioni che illustri la Chiesa cattolica. Gli spirituali vantaggi che colle sue apostoliche missioni, scuole, confessioni, esercizi spirituali, consigli, direzioni, apporta al Cristianesimo, le acquistano giustamente una stima universale.

In Opere inscripto, DEFENSIO DECRETORUM CONCILII TRIDENTINI Tom. I. pag. 124. hæc in Societatis laudem scripsi. Opportuna quoque hic sese offert occasio retundendi calumniam mihi impetam, quod in dissertationibus meis super Historia *Probabilissimi, & Rigorissimi* præstantissimam læcessiverim SOCIETATEM. Quæ sane calumnia eo mihi amarior est, quo maiore obsequio, & estimazione eandem SOCIETATEM mihi, suscipioque. De eadem cum P. Vincentio Contentionio queri iure meritoque valeo. Ingratus audiam, si SOCIETATEM illam, de me optime meritam; corruptelarum amantem pronuntiam. In eadem prima litterarum tirocinia posui, nihilque unquam vidi quod morum integritatem non redoleres. Hæc est quod in laudata *Probabilissimi, & Rigorissimi* historia nunquam abique laudis præfatione eisdem memini. Si aliquorum ex eadem SOCIETATE Theologorum laxas opiniones resutavi, tanta præstiti moderatione, ut nunquam, *omnis Ordinis sint,*

numquam sine adversus laudatam SOCIETATEM, siue quempiam alium Ordinem personamve quidquam scripsisse; sed omnes litterarios meos conatus quicumque illi sint, eo unice collinasse, ut errores, & æquo laxiores sententias everterem, labefactam, exterminarem. Oppugnavi equidem, cum aliorum Ordinum, tum SOCIETATIS quorundam Auctorum opiniones, quas falsas reputavi, non ut homines carperem, vellicaremve, sed solum ut, perniciosi opinandi methodo convulsa, veritatem pro modulo meo in tuto collocarem, & a cavillationibus assererem. Quomobrem illorum semper, quoad fieri potuit, lapsus excusavi: piam eisdem habuisse, sanctamque intentionem prospiciendi humane infirmitati, & reddendi viam salutis plantiorem, testatus sum: & tandem pravatorum hominum aberrationes non esse in Communitate ipsam relegendas, semper admonui, atque inculcavi. Quid quod adversus molliorem Ethicæ doctissimos, probatissimosque Lesuitas, Bellarminum, Tolletum, Pallavicinum, Suarezium, Erenthrichium, Petavium, Elizaldam, Camaragum, Comitolum, Antione, Munnescam, Gonzalez, aliosque istius SOCIETATIS eruditissimos viros in assertionum mearum patrocinium asceverim? Nihil tamen fecit SOCIETATIS amicus non vocor, nec reputor, quod eiusdem insigniores Theologos omni elogiorum genere extulerim; contra hostis maledicus audio, quod laxiores Casuistas refellerim: perinde ac si tantæ SOCIETATIS splendor a parvulo Casuistarum manipulo, secus a strenuis invitique sapientum Doctorum, qui omnes a me stant, copiis, quibus illa abundat, penderat. Quid plura? Illos omnes qui me SOCIETATI infensum, iniuria profecto summa, traducunt, deprecor, obstorque, ut vel unam solam periodum minus eidem congruam, decoramque excerptam, obiciantque. Quandoquidem, si mihi incaute calamo quidpiam excidisset unquam minus officiosum in eadem SOCIETATEM, aut in alium siue Ordinem, siue hominem, illud aptiore, quâ fieri poterit, ratione, me deleturum, atque revocaturum promitto. Omnia vero que fortassis scripsissem a veritatis, & modestie regulis aliquo modo dissentanea, mihi debent vitio verti; non in Ordinem meum, non in alios ullos, sed in me solum, & unice in caput meum contorquenda decerno ipse, atque protulor, antequam quisquam alius sententiam ferat. Verum habet, inquit, te frequentissime extollere merita, præconis celebræ plurimum S. I. Theologorum doctrinam, eruditionem, morum sanctitatem; immo illorum ipsorum quorum refellis

opiterim, eorumque piam excusavi intentionem. Quid ergo est quod carpere, quod criminari iure valeant? Quid sanctissimum improperant? Quid maledicta intorquent? Verum & hæc christiana fortitudine contemnenda sunt. Nec mirum in perampla SOCIETATE quoddam minus prudenter reperiri, si teste Augustino quæque professio suos habet fideos. Mihi sufficit conscientia mea, & Deus mihi testis est quod non mentior, me & corde, & ore, & scripto hanc præclaram de universa Ecclesia, & Republica litteraria in omni fere scientiarum genere optime meritam Religionem summa semper veneratione coluisse; æternumque colam: at non propterea, si Theologorum quorundam sententias, a saniore Ethica devias, offendo, refellere prætermittam. Hæc obiter, plura dicturus in loco. *Legatur idem opus Tom. II. pag. 216. & seqq. item pag. 225. & seqq. ubi suse calamo pro Bellarmino, atque adeo pro ipsius Societate, vel contra ipsos domesticos Scriptores, pugnatur.*

Et, ne longior sim, legatur, sequentia opera. DISCIPLINA Apostolico Monastica &c. COMMENTARIUS Theologicus in Rescriptum BENEDICTI XIV. &c. COMMENTARIUS Historico-Theologicus &c. IN ENCICLICAM BENEDICTI XIV. &c. CONTRACTUS TRINUS &c. EPISTOLÆ Theologico-Morales. ESPOSIZIONE DEL DOGMA della Chiesa cattolica &c. DISCIPLINA ANTICA, e MODERNA &c. Et post severam lectionem obiciant, si valent, vel unam vocem minus officiosam in SOCIETATEM IESU.

opiniones, laudare zelum, suspicere prohibitum, piamque animi intentionem excusare. Sed artificiosa hæc omnia sunt, & exquisita calliditate disposita. Quorum enim hæc tam sæpe repetita elogia? Ut scire immanius, ut furere liberius, ut armare severius in eorumdem opinionibus silium tuum acutissimum valeas. Non verum modo hoc habet, sed verissimum etiam: Theologorum innocentiam, integritatem, rectam intentionem sæpe inculco. Cur? Ut scilicet eorumdem, si quas falsas, perniciosasque opiniones deprehendo, liberius convellere, severius perscrutare, & quoad possum extermiare penitus atque penitus valeam. Et hoc mihi piculo vertitur? Quidquam ne hic quod cum Christi caritate pugnet? Quis eiusmodi scribendi rationem carere iure potest? Quis, nisi communi sensu careat, inficias iverit hæc disputandi methodum & prudentiam, & honestati, & veritati, ut inquit Apostolus, caritati esse quam maxime consentaneam? An benigne tractandi errores sunt? An christiana caritas laxiores opiniones complectitur? Alterutrum ergo fateantur oppositores necessum est. Aut errores, & laxarum opinionum portenta esse caritatis evangelicæ argumentum, benignitatis unitione liniendum; aut meam adversus errores, corruptamque Ethicæ, scribendi formam equam, veram, atque prudentem esse. Præterea. Omnium fere aliorum sacrarum Ordinum Theologos aliquos refutavi, eorum opiniones non paucas reiici. Et istorum nemo reclamavit? Nemo querimonias evulgavit? Cur hoc? Quænam tanti discriminis ratio? Tandem reponi unum posset, me probabiles sententias pro laxis opinionibus obrudere. Verum hæc in hypothesi, non acrimonia; non mordacitate, non caritatis violata, sed iniustitiæ, aut ignorantie reus argendus tunc foret. Hoc hæcenus evincere minime potuerunt, non omiffuri certe, si potuissent. Quapropter in hoc lapsi extremum sunt, ut me percelebri Societati infensum diffamaverint, quod non benigne, & blande, sed acriter, & severe laxas opiniunculas profigaverim, aut falsas, opportunitate data, deridendas propinaverim, prout asserenda sanæ doctrinæ ratio magis postulabat. Nisi in tuto Casuistarum innocentiam collocarem, me illorum aggredi personas, animique intentionem vellicare inclamarent. E contrario, quia ipsorum intentionem in optimam partem interpretor, eorumque merita celebriora, me hominem versutum, callidum, vstrumque seite appellat. Tantum præiudicata iudicia possunt. Venit enim Ioannes neque manducans, neque bibens; & dicant: Dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans, & bibens; & dicant: Ecce homo vorax, & potator vini (a). Numquam sine hoste veritas.

I I.

At quod obsequium, & observantiam meam erga præclarissimam SOCIETATEM argumento invictissimo ostendit, est, me nonnisi læcivum, provocatum, & ad incitas redactum, atque alia prorsus cogitantem, ad certamen venisse, calamumque strinxisse, non in ipsam SOCIETATEM (quod abfit) sed, ut scripta mea a quibuldum eiusdem Societatis Scriptioribus undique impetita, & denigrata vindicarem. Quid quod decem ferme voluminibus (quorum nec titulos commemoro, ne exprare breviter quiddam videar) non tam in libros, quam in personam meam editis, nihil omnino reposui; sed flui, & obtutui: non quod respondendi materies deesse, verum ut paci, modestiæ, atque reverentiæ litarem. Quid quod in ultimo volumine contra citatam Historiam meam edito, hoc iugulum meum pugione percut: *Hi sunt errores P. Concine. Aut Republica litteraria faciat satis; aut silentio suo eisdem confiteatur. (b)* Interim, ne responsa, quæ prælo a duobus annis parata sunt, predeant in lu.

(a) Matth. cap. xi. (b) Breve Elenco, e saggio d'alcuni de' molti abbagli nota.

lucem, nullum non vovet secreto lapidem. Quæ idcirco cursum subindicaui, ut cultus, officique in SOCIETATEM monumenta exhiberem splendida. Quid igitur causæ est cur tamquam infestus eiusdem SOCIETATIS hostis tractar? Non alia sane, nisi quod aliqui adversarii mei, SOCIETATIS, cuius sum filii, fama, estimatione, & amplissimis meritis, potentiaque freti, me de superiore loco, & veluti ex alto respectantes, non modo lemetiplos, sed nec opiniones suas, tamen si non semper veritati consonas, vel leviter tangi patiuntur. Dignantur illi tam humilem, imbecillum, & solum hominicionem experiri adversarium: & illo ipso tempore quo in celeberrimis Dominicana Religionis Theologos ea evulgant qua omni litterario nota sunt, crimini maximo mihi vertunt, quod hincere audeam, & (quod vel a sine Balaam licuit) exclamem: *Cur me caditis?* Hanc veritatem mirum in modum confirmat sapientissimus Iesuita P. Ignatius de Camargo in opere Pontifici Max. CLEMENTI XI. nuncupato, inscripique, *Regula honestatis moralis*, ubi hæc scribit. (a) „ At video complures esse Probabilitas, sane DELICATISSIMOS, qui „ cum ipsi audacissime, non modo de nostra sententia, verum & de patris insus „ quidvis loquantur, & scribant, benignam tamen suam opinionem vel LEVITER „ tangi non ferunt. Nos vero quomodo habituros putemus, quod audacter, ac for- „ titer contra illam agamus? Farum erit, si acerrime nos resellant, quin insuper „ reos pronuntient de violatis pontificis decretis Quin vix protestant in iure „ liber ullus contra moralem laxam doctrinam, quem non statim deserant ad Fidei „ ubiunalia, tanquam reum violati decreti pontificii. Quo tendat vigor iste benigni- „ tatis, difficile non est divinare. “

Cum itaque difficile non sit arcanum istud referere, paucis illud exponendum est. Quæ in errores, in sententias fallas, scandali plenas, malefonantes, piarumque aurium offensivas contorsimus, in SOCIETATEM IESU, in sacros Ordines, in Theologorum personas vibrata vociferantur: idque cuiuscumque status, & maxime alicuius dignitatis summorum virorum auribus ingerere exquisita dexteritate student, atque conantur, ut nobis, ac libris nostris, atque splendidissima veritati extremam consentent invidiam, ultimamque parent exitum. Nec intelligunt, se hoc defensionis genere plus nocumnti, & dedecoris proprio afferre Instituto, quam extranei hostes omnes. Quoniam, dum a me laxiorem Ethicam consulari vident, illico me maledicta conicere in leuitas declamant. Quare etiam rogo obsecroque acquisissimos omnes rerum estimatores, ut serio, matureque perpendant, quo hæc privatorum quorundam mihi adversantium agendi ratio, ementitæ caritatis fuce illita, & splendidissimo SOCIETATIS tuendæ pallio exornata, tendat. Eo profecto (prout extrinsecus apparet) ut in hoc indulgentissimo sæculo, nemine repugnante, nec hincere valente, laxior opinandi modus impune, libereque serpat, & grassetur; utque nemo in posterum a molliori Ethicæ consuetudinis faniorem vindicare doctrinam audeat, veritatem calumniam notam, librorumque (ob violatam erga SOCIETATEM IESU caritatem) proscriptionem, & graviora mala incurrat, subeatque.

Verum ne hoc subdolo commentitæ caritatis pretextu a propugnanda veritate, resellendisque laxioris doctrinæ potentis, qua in dies prodeunt, absterre nos ullo

notati nella Storia del Probabilismo &c. del P. Concina, intorno ai quali dal medesimo si aspetta o ingenua confessione di averli presi, ovvero prima che tu verum alio punto, soda confutazione di quanto a riguardo d'essi trovati nella presente opera. Hac P. Gaspar Joseph Gagna sub initium sui operis inscripsi Lettere d'Eugenio Apologista &c. Ad hæc, & cetera omnia que mihi iniuria summa imponit P. Gagna, iam respondi epistolis tribus, nondum tamen editis, quas si tranquillo animo legeris Gagna noster, nullus dubito quin & modestiam meam equi bonique sit salutaris, & suam laborem improbaturus.

(a) In Prologo pag. 28.

modo queant, quam hætenus in scriptis nostris editis venerationem, obsequium, cultumque erga peillustrem SOCIETATEM IESU, alioque sacros Ordines, privatorumque Theologos testati sumus, sanctius, severiusque in edendis, Deo dante, excolumus, & opportunitate data, uberius etiam (ut deceat) amplificabimus. At simul contra omnes laxarum opinionum evulgatores, si a proposito non desisterint, fiti modo acri, modo mitiori, modo leporibus asperso, prout efficacius asserenda veritati, & deridenda falsitati conducere visum fuerit, quacumque terrena spe abscissa, omnique mundano timore spreto, calamus acere constantissime pergemus. Neque dubitamus quin consilium hoc nostrum ipsismet SOCIETATIS IESU sapientissimis viris, pro eo quo integritate christiane Moralis tuendæ, propagandæque amore flagrant, & exterminanda corruptionis Ethicæ, atque morum pravitatis eliminanda zelo fervent, ratum habendum, probandumque sit. Porro, ne adversarii quidam uti præteritis artificibus in posterum valeant, iure meritoque postulamus ne ulla ipsi adhibeantur fides, sed calumniatorum loco habeantur illi omnes qui absque authentico documento nos sine in præfatam SOCIETATEM IESU, sine in alios sacros Ordines, minus æquo obloquentes diffamaverint. Criminatoribus istis in memoriam redeat decretum quo anno 1694. summus Pontifex INNOCENTIUS XII. severissime prohibuit ne quisquam vaga accusatione, & invidioso nomine IANSENSIMI traducatur, nisi de tanto crimine legitime confiterentur. At si huic supremo mandato obsequi non pauci hætenus detrectarunt, sed pro libito, nulla, vel mississima suspicione præhabita, optimos Catholicos Iansenistas, Rigoristas, Tutioristas appellare in dies non erubescunt: quanto minus sperandum nobis est ut ab inceptis adversus nos desistant? Verum, non ideo hoc nostrum edimus TESTIMONIUM, quo istorum ora obstruantur; sed ut observantia, obsequii, & venerationis nostræ erga celeberrimam SOCIETATEM IESU, ceterosque alios sacros Ordines publicum exhibeamus argumentum; omnesque etiam atque etiam intelligant, ac pro certo habeant, nos adversus vitia, falsitates, & errores, nullo autem modo, vel oblique, in quamvis sine communitatem, sive personam scripserit, aut scripturos fore: quoniam cum S. Bernardo testari iure possumus. *Que in vestris laudabilia sunt, laudo, & prædico; si que reprehendenda sunt, ut emendantur, vobis, & aliis amicis meis suadere soleo. Hæc non est detraçtio, sed attractio.* (a)

Testimonio huic vix dum finem imposueram, cum ecce novius sane triftis mihi asserit, R. P. EGIDIUM GIULI præfatæ S. I. perinfignem Theologum, in Collegio Germanico sacrorum Canonum a pluribus lustris celeberrimum Professore, Congregationis examinis Episcoporum a secretis, diem extremum Romæ obiisse. Si, eo accepto nuntio, me acerbo tactum dolore negarem, profecto mentirer. Dolui enim vero, quod amiserim virum amicum, sincerum, constantem, prævalidum, qui ut amicitia iura custodiret, impleteretque officia, non labori, non incommodo parebat, non vanis hominum respectibus detinebatur. Mutuæ istius, firmæque amicitia nostræ factus sinitrix idem utriusque pro faniore doctrina asserenda studium, idem adversus laxiorem Ethicam labefactandam zelus. Cum pericuenda amicitia colloquia miscbamus, sæpenumero controversiarum que pnes varis professionis Theologos fervent, sermo recurreret. Et tum ultro citroque hæc habebamus verba. Ideo ne de veris professi instituta sumus, ut sodalium nostrorum præviduata systemata defendamus, etiam si vera nobis haudquaquam apparent? Aut contra, ideo ne nobis vera videbuntur, quia a Scholis nostris adoptata illa fuerit? Tam insipientes ne erimus, ut, non ad maiorem Dei gloriam, sed ad maiorem Ordinis fastum tanta animorum contentione belligeremus? hæciant a nobis præstigia ista, nostrumque agamus negotium, atque meliora æmulemur charismata. Illorum potius melireamur qui, ut

(a) Apol. ad Guil.

proprius Ordo alteri præstet, suoque socios fallaciosos propugnet, perpetua fervent aluntque diffidia conatu irrito, & infelici. Huc frequenter collinesbamus sermones nostros, quos idcirco palam facio, ut omnibus constet, inclytam SOCIETATEM doctissimam semper abundare Theologis, integerrimæ doctrinæ strenuis vindicibus. Neque in suspitione adduci quiquam iure valet, me amicitia, non veritati, dum hæc scribo, litare. Compertum quippe omnibus est, amicissimi viri fecerint & in consiliis prudentiam, & in controversiis cum theologicis, tum canonicis dirimendis doctrinam, atque eruditionem. Sed quod ad immortalem P. ÆGIDII GIULI gloriam accedit, ipse sapientissimus Pontifex BENEDICTUS XIV. acerrimi in expendendis præclarorum virorum meritis iudicis, tantum illum in prætio habuit, ut non modo ad consilia frequenter adhiberet, verum magnis etiam exornare eiusdem merita præmiis voluerit, maiora forsitan collaturus in tempore, si diutius vitam produxisset. Plura dicere, nisi certo scirem, amicissimi viri acta, stilo longe cultiore ab iis celebranda fore quorum interest decora, & ornamenta Familia posterorum memoria consignare. Hæc pauca delibasse mihi fat est, ut aliquod grati animi erga deum amicum iudicium perhiberem, & ut maioris locum perillustri SOCIETATI me adiuugerem, quæ ob tanti Sodalis vii iacturam acerbioris mollitiæ argumenta universa Urbi Romæ uberrime patefecit.

C A P U T XIV.

A L L O Q U I U M

A D

C H R I S T U M I E S U M,

Q U I E S T

V I A, V E R I T A S, E T V I T A, E X E M P L A R,
E T F O R M A V I V E N D I.

VIAM mandatorum tuorum, CHRISTE IESU, dum patefaciendis discipulis tuis aggredior, hominum inconfutissimus plane forem, nisi in primis ad TE, qui e maiestatis tuæ solio descendisti, ut per hanc viam, tamquam Magister, & Antesignanus, præires, lumen, quo vitare errores, auxilium, quo devincere impedimenta, patrocinium, quo obistere adversariis intrepide valeam, demisso serventique animo imploraturus accederem. TU, Domine, via es non pedum gressibus peragenda, sed quam morum sanctitate imitemur. Via hæc tua flagellis, spinis, alapis, crucibus constrata est; felle, spuris, ludibriis aspersa: qua maledictis, & calumniis, qua insidiis, & persecutionibus circumseptæ. Undique latrones, & hostes, undique laquei. In medio laqueorum ingredieris (a), idest in via Christi (ut exponit servus tuus (b) Augustinus.) Hinc laquei, & hinc laquei: laquei a dextris, & laquei a sinistris. Tu in medio laqueorum ingredere, a via noli recedere. Extrema viæ huius vitanda clamant omnes; sed in designandis extremis istis dissident invicem, plurimi-

(a) Ecl. ix.

(b) In Psal. cxli.

que fallunt, atque saltantur homines. Extrema hæc, quæ viam tuam obident, sunt divitiæ, luxus, pompa, dominandi libido, voluptatum illecebræ. Humanarum opinionum præstigia extrema hæc abscondunt, atque honestatis furo, & benignitatis lenocinio eadem depingunt. Quodnam inter hæc extrema medium, cui insistendum, quodque tenendum uno ore latent omnes? Medium istud via tua est, Domine IESU, nempe divitiarum contemptio, mundi, dignitarum proculcatio, carnis compressio, ieiunia, preces, ludibria, cruce, spinæ, angustia, flagella, amor TUI, odium nostri, iustitia, sanctitas. Hæc via, inter præfata extrema, media, videlicet unica, est; a qua neque ad sinistram, neque ad dexteram declinare absque æterna iactura licet.

II. Sed hic homines furunt, obstrepunt, vociferantur, viam hanc imperviam esse, & peragrari impossibilem. Hoc primum aberrandi principium. Ex quo inferunt, aliqua tua precepta vel ipsi iustis volentibus, & conantibus impossibilia esse. Hinc colligunt alii, perfectionis & consilii, non necessitatis & præcepti viam istam esse. En Rigorisimi, & Laxissimi funesta extrema, en scopolos, & syrtes naufragii sempiterni. Nam alii desperatione oppressi, alii opinionum foveæ decepti, via tua angusta & arcta relicta, turmatim perambulant latam, & spaciosam, quæ ducit ad perditionem, ut scite servus tuus Augustinus animadvertit. *Angustam viam vident hæc; latam viam vident illac. Hæc vident paucos, illac multos. Sed si iustus es, noli numerare; sed appende Noli numerare turbas hominum incedentes latas vias Noli illos attendere. Multi sunt, & quis numerat? Pauci autem per viam angustam Via lata miserrima est: latitudo eius delectat ad tempus; finis eius angustus in æternum. Sed turba strepunt, turba sessinant Noli imitari, noli averti. Vanitates sunt, & insania mendaces.* (a).

III. Voces congeminant turbæ hominum. Soli ne Monachi, solæ virgines, soli pauperes; non uxorati, non mercatores, non divites, non milites, non Principes viam tuam ambulant? At sublatis coniugiis, ubi virgines? Extincta mercatura, ubi societas? Si Principes, si iudices desint, corrumpit iustitia. Si tollantur milites, hostium præda sunt servi tui. Hæc sunt, Domine, deliria hominum, quorum linguis compefcent, & ora obstruunt immensa Sanctorum copix, quæ cuiusque status & conditionis, viam tuam peragrarunt. Obvii sunt Principes, Reges, & Iudices. Occurrunt divites, nupti, mercatores, servi, & domini, qui possederunt divitias tamquam non possidentes, usi sunt uxoribus tamquam non utentes, imperarunt tamquam servientes: qui sub purpura, & paludamento cilia, & flagella adhibuerunt: qui in solio humiles, in tribunali iusti, in foro casti, in aula sinceri, in bello mites, carnem suam cum vitis, & concupiscentiis crucifigentes, viam tuam strenue alacriterque percurrerunt. Exulent ergo a schola tua & illorum deliria qui impossibile mandatorum tuorum aliquid effutunt, & istorum somnia, qui viam hæc tuam non necessitatis, sed consilii comminiscuntur. In hoc turpiter errant blandiloqui homines, qui hæc revocant univerfium fere Evangelium tuum, ac si TU, Domine, amplissimus in iis explicandis quæ meliora, & maioris sunt perfectionis, in iis vero quæ necessitatis sunt, modicus fuisses, & brevis. Verum audiant isti vocem tuam. *Vos vocatis me Magister, & bene dicitis, sum etenim Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Amen dico vobis, non est servus maior domino suo (b).* Quid ad hæc tota sapientia carnis? Arcam viam ambulat Dominus; latam vero percurreret servus? Iugum grave crucibus, & spinis ornatum portat Magister; discipuli vero iugo rosis, floribus, lilis referto, blanditiis, & voluptatibus illito incedent? Suave dixisti, Domine, iugum tuum, & leve onus. Sed quomodo suave, si iugum

(a) In Psal. xxxix.

(b) Ioan. xlii.